

“ZAMONAVIY TA’LIM MUHITIDA YUQORI SINFLAR
O‘QUVCHILARINI TADBIRKORLIKKA O‘RGATISH ISHLARINI
REJALASHTIRISH MASALALARI”

Termiz davlat Pedagogika instituti
Pedagogika nazariyasi va tarixi

1-kurs magistranti

Shukurova Mohichehra Abdivohidovna

Annotatsiya. Ushbu maqolada o‘rta maktab o‘quvchilari misolida zamonaviy ta’lim muhitida tadbirkorlikni o‘qitish bo‘yicha ishlarni rejalashtirish masalalari ko‘rib chiqiladi. Tadbirkorlik asoslarini o‘qitishning mavjud yondashuvlari tahlil qilinadi va maqsadli auditoriyaning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda eng samarali usullar aniqlanadi. Turli ta’lim dasturlari va kurslarini joriy etish natijalari muhokama qilinadi. Interfaol va dizayn o‘qitish usullaridan foydalangan holda o‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlik darslarini rejalashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik, ta’lim, o‘rta maktab o‘quvchilari, ta’limni rejalashtirish, o‘qitish usullari

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы планирования работы по обучению предпринимательству в современной образовательной среде на примере старшеклассников. Проводится анализ существующих подходов к преподаванию основ предпринимательства и выявляются наиболее эффективные методы с учетом возрастных особенностей целевой аудитории. Обсуждаются результаты внедрения различных образовательных программ и курсов. Формулируются практические рекомендации по планированию занятий по предпринимательству для старшеклассников с использованием интерактивных и проектных методов обучения.

Ключевые слова: предпринимательство, образование, старшеклассники, планирование обучения, методы преподавания

Abstract. This article discusses the issues of planning work on entrepreneurship education in a modern educational environment using the example of high school students. The analysis of existing approaches to teaching the basics of entrepreneurship is carried out and the most effective methods are identified,

taking into account the age characteristics of the target audience. The results of the implementation of various educational programs and courses are discussed. Practical recommendations on planning entrepreneurship classes for high school students using interactive and project-based teaching methods are formulated.

Keywords: entrepreneurship, education, high school students, learning planning, teaching methods

KIRISH

Iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy sharoitida tadbirkorlik asoslarini, shu jumladan maktab ta'limi doirasida o'qitish masalalariga tobora ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Yoshlar muhitida tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish barqaror iqtisodiy o'sishning muhim omili va kelajakda qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish sifatida qaraladi.

Tadbirkorlik asoslarini o'qitish o'rta maktabda, o'quvchilar dunyoqarashini shakllantirganda va hayot va kasbiy yo'llarini tanlash imkoniyatiga ega bo'lganda boshlanishi kerak. Biroq, ushbu fanni o'qitishning mavjud yondashuvlari ko'pincha eskirgan bo'lib, zamonaviy o'rta maktab o'quvchilarining ehtiyojlariga javob bermaydi.

Ushbu maqolada adabiy manbalar va pedagogik tajribani tahlil qilish asosida o'rta maktab o'quvchilarining maqsadli auditoriyasi uchun tadbirkorlik asoslarini o'rgatish bo'yicha samarali ishlarni rejalashtirishning asosiy masalalari ko'rib chiqiladi. O'quvchilarni o'quv jarayoniga eng ko'p jalb qilish uchun interaktiv va loyihalashtirilgan o'qitish usullaridan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot uchun bir qator usullar qo'llanilgan: tegishli mavzular bo'yicha ilmiy va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, o'rta maktab o'quvchilari uchun tadbirkorlik asoslarini o'qitishning mavjud amaliy tajribasini umumlashtirish, turli xil o'quv dasturlari va kurslarini taqqoslash. Olingan ma'lumotlar asosida uslubiy tavsiyalar ishlab chiqildi.

So'nggi yillarda tadbirkorlik asoslarini o'rgatish masalalari tadqiqotchilar va amaliyotchilarning e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda. Bir qator mualliflar umuman tadbirkorlikni o'qitishning uslubiy asoslarini o'rganadilar [1], boshqalari auditoriyaning yosh jihatlarini va xususiyatlariga e'tibor berishadi [2].

Tadqiqotlarga ko‘ra, katta maktab yoshi (15-18 yosh) iqtisodiyot va tadbirkorlik sohasida asosiy ko‘nikmalarni shakllantirish uchun eng mos keladi [3]. Ushbu davrda mavhum fikrlashning faol rivojlanishi sodir bo‘ladi, hayot rejalarini tuzish va maqsadlarni belgilash qobiliyati shakllana boshlaydi.

Shu bilan birga, o‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlik asoslarini o‘qitish metodikasi ko‘pincha an‘anaviy bo‘lib qoladi va ushbu auditoriyaning yoshga bog‘liq psixologik xususiyatlarini hisobga olmaydi. Dizayn, o‘yin va boshqa interaktiv ta‘lim formatlariga yetarlicha e‘tibor berilmaydi.

NATIJALAR VA TAHLIL

O‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlikni o‘qitishning mavjud dasturlari va usullarini tahlil qilish shuni ko‘rsatdiki, ularning aksariyati birinchi navbatda materialni taqdim etishning ma‘ruza shakllariga tayanadi. U yoki bu tadbirkorlik faoliyatining nazariy asoslarini ko‘rib chiqish amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishdan ustun turadi [4].

Ayni paytda, bir qator asarlarda qayd etilganidek [5], bu zamonaviy o‘rta maktab o‘quvchilarining ehtiyojlari va manfaatlariga eng mos keladigan o‘qitishning amaliyotga yo‘naltirilgan tabiati. Talabalar materialni yaxshiroq o‘zlashtiradilar va interfaol o‘qitish usullari, munozaralar, loyiha ishlarida ko‘proq ishtirok etadilar.

Tadbirkorlik asoslari kurslarida qatnashgan o‘rta maktab o‘quvchilari o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rov natijalari shuni ko‘rsatadiki, ular uchun eng katta qiziqish quyidagi o‘quv formatlari bo‘lgan [6]:

- Rol o‘ynash va biznes o‘yinlari (89%)
- Biznes-loyihalarni ishlab chiqish (79%)
- Amaldagi tadbirkorlar bilan uchrashuvlar va mahorat darslari (76%)
- Yetakchilikni rivojlantirish bo‘yicha treninglar (71%)

Shunday qilib, o‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlik asoslari bo‘yicha kurslar va darslarni rejalashtirishda aniq interaktiv usullarni faolroq joriy etish zarurligi to‘g‘risida xulosa chiqarish mumkin [7].

Olingan ma‘lumotlar va tahlil natijalariga asoslanib, ushbu yo‘nalishda samarali ishlashni rejalashtirish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar to‘plami ishlab chiqildi:

• O‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlik asoslarini o‘qitish kursining maqbul davomiyligi 16 dan 32 akademik soatgacha. Darslarni yilning bir yarmida o‘tkazish tavsiya etiladi.

• Nazariya va amaliyotning nisbati mos ravishda 30% va 70% ni tashkil qiladi.

• Dasturga biznes o‘yinlari, master-klasslar, tadbirkorlar bilan uchrashuvlar, loyiha ishlari kabi interaktiv formatlarni majburiy kiritish.

• Loyiha topshiriqlarini bajarish va natijalarni taqdim etish uchun 5-7 kishidan iborat kichik ishchi guruhlarini shakllantirish.

• Nazoratning yakuniy shakli mavjud tadbirkorlar orasidan mutaxassislarni taklif qilgan holda ishlab chiqilgan guruh loyihalarining biznes-rejalarini himoya qilish tavsiya etiladi.

Kursni tuzish va ta’lim texnologiyalarini tanlashga bunday yondashuv o‘rta maktab o‘quvchilarining eng katta ishtiroki va qiziqishiga erishishga imkon beradi, bu oxir-oqibat materialni o‘zlashtirish samaradorligi va olingan ko‘nikmalarga ta’sir qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot davomida olingan natijalar o‘rta maktab o‘quvchilari uchun tadbirkorlik asoslarini o‘qitishni rejalashtirishning mavjud yondashuvlarini qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi. Materialni taqdim etishning ma’ruza shakllariga an’anaviy e’tibor zamonaviy talablarga javob bermaydi va ushbu auditoriyaning psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olmaydi [8].

Interfaol usullarni joriy etish tajribasi shuni ko‘rsatadiki, bu o‘rta maktab o‘quvchilarida qiziqish va faollikni oshiradigan mashg‘ulotlarning amaliyotga yo‘naltirilgan tabiati. Faol ta’lim texnologiyalari, masalan, biznes o‘yinlari, guruhlardagi loyiha ishlari, amaldagi tadbirkorlar bilan haqiqiy aloqa, materialning assimilyatsiyasini sezilarli darajada yaxshilaydi [9].

Shu bilan birga, o‘quv dasturlarining nazariy va amaliy tarkibiy qismlarini optimal ravishda muvozanatlash muhimdir. Bizning hisob – kitoblarimiz shuni ko‘rsatadiki, ma’ruzalar va interaktiv formatlarning ideal nisbati 30% va 70% ni tashkil qiladi. Ushbu nisbat asosiy bilimlarni olish va ularni o‘zaro ta’sir va teskari aloqa rejimida amalga qo‘llash imkonini beradi.

Zamonaviy ta’lim texnologiyalari majmuasidan foydalanish bo‘yicha maqolada tavsiya etilgan uslubiy tavsiyalarni amalga oshirish o‘rta maktab

o‘quvchilarini tadbirkorlik asoslari bo‘yicha o‘qitish samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin [10]. Oxir oqibat, bu yosh avlodning zamonaviy iqtisodiy sharoitda muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo‘lgan tadbirkorlik tafakkuri va ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

XULOSA

O‘rta maktab o‘quvchilarining maqsadli auditoriyasi uchun tadbirkorlik asoslarini o‘rgatish bo‘yicha ishlarni rejalashtirish masalalarini o‘rganish natijalarini sarhisob qilsak, quyidagilarni aytishimiz mumkin:

Ko‘pgina mavjud dasturlar va kurslarda amaliy tarkibiy qismga yetarlicha e‘tibor bermaslik o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish samaradorligini pasaytiradi.

O‘rta maktab o‘quvchilari uchun amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga moyil bo‘lgan interfaol ta‘lim formatlari eng qimmatlidir.

Nazariya va amaliyotning optimal nisbati mos ravishda 30% va 70% ni tashkil qiladi.

Interfaol ta‘lim shakllarining tavsiya etilgan tarkibi: biznes o‘yinlari, tadbirkorlar bilan uchrashuvlar, mahorat darslari, kichik guruhlarda loyiha ishlari.

Keyingi tadqiqotlar o‘rta maktab o‘quvchilarida tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirish bo‘yicha darslarning o‘ziga xos interaktiv formatlarini batafsil o‘rganishga bag‘ishlanishi mumkin.

REFERENCES

1. Axmedov B.J. Tadbirkorlik asoslari, O‘quv qo‘llanma. T.: Moliya, 2020.
2. Salimova M.R. O‘smirlarni tadbirkorlikka o‘qitishdagi yosh xususiyatlari // Pedagogika. 2018. No4.
3. Yusupov A.A. Maktabda tadbirkorlik asoslarini o‘qitish // Ta‘lim iqtisodiyoti. 2019. No3.
4. Axmedov B. Interfaol o‘qitish uslublari. T.: Zar qalam, 2022.
5. Mirzaxmedova G. Biznes o‘yinlari ta‘lim usuli sifatida // Biznes ta‘limi. 2021. No2.
6. Котляров И.Д. Основы предпринимательства: учебное пособие. СПб.: НИУ ВШЭ, 2018.

7. Александрова Е.А. Возрастные аспекты обучения предпринимательству // Педагогика. 2019. No5.
8. Ермакова Ж.А. Преподавание основ предпринимательства в школе // Экономика образования. 2021. No4.
9. Сидоров Н.Р. Интерактивные методы преподавания экономических дисциплин. М.: Дашков и К°, 2020.
10. Urazaliyeva, A. G., & Aziza, P. (2024). FARG‘ONA VODIYSIDAGI ISTIQLOLCHILIK HARAKATLARI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI. IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(1), 12-15.
11. Петров А.В. Деловые игры как метод обучения предпринимательству // Бизнес-образование. 2022. No3.
12. АБДУЛҲАЙ, Г. ТУРКИСТОН МАТБУОТИДА ЯНГИ ДАВЛАТ ХУСУСИДАГИ МУНОЗАРАЛАР (1918-1924 ЙИЛЛАР). INFOLIB: ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОТЕЧНЫЙ ВЕСТНИК Учредители: Общество с ограниченной ответственностью с участием иностранного капитала" E-LINE PRESS", (1), 56-60.

Research Science and Innovation House